

határozott, hogy mennem kell, ugyanis akkoriban már tízéves voltam – nagyjából –, és kezdtem kinőni a rejtekhelyet, ráadásul akár még az öcsémet is összenyomhattam odabenn.

El kellett mennem.

Sosem akartam elhagyni Navát, hiszen az én falum tökéletes hely volt. Elég elmaradott falu volt, például nem volt bevezetve az elektromos áram, és petróleumlámpákkal világítottunk. De azok az almák! Láttam, ahogy növekedtek: a rügyek a szemem előtt bomlottak ki és értek gyümölcscsé – a virágból persze itt is gyümölcs lesz, de nem láthatjuk, miképpen. És a csillagok! Rengeteg... És a hold! Emlékszem, néha esténként a szabad ég alatt, a holdvilágnál vacsoráztunk, hogy takarékoskodjunk a petróleummal.

A lakásunkban volt egy nagyobb szoba, ahol mindannyian aludtunk, egy másik a vendégeknek, és egy sarok a tűzhelynek, melyet a padló szintjénél alacso-

nyabbra építettek, hogy telente a tűz egy vezetérendszeren keresztül felmelegíthesse azt. A padláson az állatoknak szánt takarmányt tároltuk. Odakint volt egy másik tűzhely is, nyaranta azon főztünk, hogy a házban ne legyen elviselhetetlen a forróság. A házunknak vaskos, sárból tapasztott, több mint egy méter vastag falai voltak; egy hatalmas udvar is tartozott hozzá, alma-, cseresznye-, gránátalma-, őszibarack-, sárgabarack- és eperfákkal. Saját készítésű joghurtot ettünk, aminek az íze a görög joghurthoz hasonló, ám annál sokkal, de sokkal finomabb. Egy tehenünk és két birkánk is volt, meg földjeink, ahol búzát termesztünk; a termést pedig a malomba vittünk őröltetni.

Hát ilyen volt az élet Navában, és én sosem vágytam elmenni onnét.

Még akkor sem, amikor a tálibok bezárták az iskolát.

Fabio, elmesélhetem, hogyan történt?

Persze.

Érdekel?

Minden érdekel, Enaiatollah.

Nemigen figyeltem aznap reggel. Csak fél füllel hallgattam a tanár urat, a másikkal a gondolataimra figyeltem, melyek a *buzul-bázi*-bajnokság körül forogtak, melyet aznap délutánra szerveztünk. A *buzul-bázi* nevű játékhoz a birka talpcsontjának egy darabkája szükséges, amit előtte persze ki kell főzni. A csont nagyjából kocka alakú, ám göcsörtös felületű, s tényleg úgy is játszottunk vele, mint a kockával szokás, vagy mint a golyóval. Ezt a fajta játékot a mi vidékünkön egész évben játsszák, míg a sárkányreptetés inkább tavaszi vagy őszi foglalatosság, a bújócskázás meg inkább télre való. Még jól is esik abban a nagy hidegben, ami mifelénk van telente, a gabonaszákok között, takarókupacok alatt vagy sziklák mögött a többiekkel összebújva kuporogni. A tanár úr épp a számokról magyarázott, és az összedást tanította nekünk, amikor meghallottuk, hogy egy motor köröz az iskola körül, mintha csak a bejáratot keresné, bár azt éppenséggel nem volt nehéz megtalálni. Aztán egyszerre csak megszűnt a motorzúgás. Az ajtóban megjelent egy hatalmas tálib férfi, hosszú szakálla volt, mint áltálá-

ban mindegyiküknek. Nekünk, hazaráknak soha nem lehet ilyen nagy szakállunk, mert olyanok vagyunk, mint a kínaiak és a japánok, és csak gyér szőrzet nő az arcukon. Egy alkalommal egy tálib azért pofozott meg, mert túl simának találta az arcomat, pedig egészen kisfiú voltam, és szerintem akkor sem nőtt volna még a szakállam, ha pastunak születtem volna.

A tálib férfi gépfegyverrel a kezében lépett be az osztályterembe, jó hangosan bejelentette, hogy kész, vége, be kell zárni az iskolát. A tanár úr erre megkérdezte, mégis miért. A vezér rendelkezett így, felelte, nektek pedig kötelességetek engedelmeskedni. Azzal távozott is, további magyarázat nélkül, választ sem várva.

A tanár úr sem fűzött semmit a történetekhez, mozdulatlanul várta, amíg a távolodó motor zúgása megszűnt, aztán folytatta a számtani magyarázatot, pontosan ott, ahol félbehagyta, ugyanolyan nyugodt hangon és szelíd mosollyal az arcán. A tanítóm csendes ember volt, sosem emelte fel a hangját, és amikor kiabált velünk, az látszólag jobban bántotta őt, mint bennünket.

Másnap visszatért a tálib férfi, ugyanaz a férfi, ugyanazon a motoron. Láta, hogy a teremben vagyunk a

tanár úrral együtt, aki szokás szerint órát tart nekünk. Belépett, és megkérdezte tőle: Miért nem zártátok be az iskolát?

Miért kellett volna bezárni?

Azért, mert Omar molla így határozott.

Az még nem elég jó ok.

Szavaiddal káromlod őt. Omar molla úgy rendelkezett, hogy be kell zárni a hazara iskolákat.

És akkor hová járjanak iskolába a gyermekeink?

Sehová. Az iskolák nem hazaráknak épülnek.

Ez az iskola az övék.

Ez az iskola Isten akarata ellen való.

Ez az iskola a maguk akarata ellen való.

Ti olyan dolgokat tanítotok, melyek Isten ellen szólnak. Hazugságokat. Olyasmiket, amik ellent mondanak az ő szavának.

Mi azt tanítjuk a gyermekeknek, hogyan váljanak jó emberekké.

Mégis mit jelent jó embernek lenni?

Üljön le. Beszéljük meg.

Felesleges. Majd megmondom én neked. Jó embernek lenni azt jelenti, Istent szolgálni. És mi tudjuk,

mit vár Isten az embertől, és azt is, hogyan kell szolgálnunk őt. Nektek erről fogalmatok sincs.

Az alázatra is megtanítjuk a gyerekeket.

A tálib fel-alá sétált közöttünk, szuszogva vette a levegőt, ilyesmi velem is előfordult egyszer, amikor kavicsot dugtam az orromba, és nem sikerült kipiszkálnom. Mást nem mondott, kiment és felszállt a motorjára.

A harmadik nap reggelén, emlékszem, egy őszi reggel volt, még melegen sütött a nap, és az első hó, melyet a szél még felolvasztott, nem tudta lehűteni a levegőt, csak illatossá tette; kiváló sárkányeregető napnak ígérkezett. Épp hazara dialketusban szavaltunk egy költeményt, ugyanis a *serdzsangira*, a versmondó versenyre készültünk, amikor két dzsip érkezett, tele tálibokkal. Az ablakokhoz futottunk, hogy láthassuk őket. Mindannyian az ablakokban lógtunk, pedig féltünk is közben, de a félelem vonzó, amíg nem ismeri fel az ember.

Húsz, talán harminc fegyveres tálib ugrott ki a kocsikból. Mind kiszálltak, majd ugyanaz a férfi, aki már járt nálunk, berontott a terembe, és a tanárunk

elé lépett: Megmondtuk, hogy zárd be az iskolát! De te nem hallgattál ránk. Ezért ma mi tanítjuk meg nektek a leckét.

Az iskola tágas épület volt, és mi, gyerekek, sokan voltunk, talán több mint kétszázan. Évekkel korábban a szüleink építették fel az iskolát, minden család napokat dolgozott, ki-ki ott segített, ahol tudott, tetőt ácsoltak, vagy az ablakokat fedték be, hogy ne fújjon be a szél, s télen is lehessen órákat tartani – bár persze a szél ellen nemigen lehetett védekezni: minduntalan letépte a felakasztott lepleket. Az iskolában több osztálya, és egy igazgató is volt.

A tálibok mindannyiunkat, gyerekeket és felnőtteket, kiharancsoltak az épületből. Felszólítottak minket, hogy álljunk körbe, elöl a gyerekek – mert mi alacsonyabbak voltunk –, hátul a felnőttek. aztán a kör közepére állították a tanítónkat és az igazgatót. Az igazgató a zakója hajtókáját szorította, mintha szét akarta volna szakítani az anyagot, sírt, és jobbra-balra tekingetett, mintha keresne valamit, s nem találná. A tanítónk ellenben csöndesen állt, mint ahogyan szokott, leeresztett karokkal, szeme nyitva volt, ám

valahová befelé nézett; emlékszem, szelíd tekintetével mindenkitől elbúcsúzott.

Bá omidi didár, gyerekek, mondta. Még találkozunk.

Lelőtték őket. Ott, mindannyiunk szeme láttára.

Attól a naptól kezdve zárva volt az iskola, de az élet iskola nélkül olyan, akár a hamu.

Ezt nagyon fontosnak tartom, Fabio.

Mit, Enaiat?

Azt, hogy az afgánok és a tálibok teljesen mások. Akarom, hogy az emberek tudják. Tudod, hányféle nemzethez tartoztak azok, akik megölték a tanítómát?

Nem tudom. Hány?

Úgy húszan-harmincan érkeztek a dzsippel. Persze, biztosan nem húsz-harminc különféle népet képviseltek, de majdnem. Nem is értette mindenki egymás beszédét. Pakisztániak, szenegáliak, marokkóiak, egyiptomiak. Sokan azt hiszik, hogy a tálibok afgánok, de ez nem így van, Fabio. Nyilván köztük is vannak afgánok, de nem mind azok: tudatlan emberek a világ minden tájáról, akik megtiltják a gyerekeknek, hogy tanuljanak, mert

félnek attól, hogy a gyerekek rájönnek: amit ők tesznek, azt nem Isten nevében teszik, pusztán önös érdekből.

Mindenkinek elmondjuk ezt, Enaiat. Hol is tartotunk?

Kandahárnál.

Á, igen. Kandahár.

Akkor folytassuk.

Reggel indultunk el Kandahárból – vagy ezt már említettem? – a villanypóznával megrakott kamionon, aztán Pesavaron keresztül Kvettába érkeztünk. Útközben anyával egyszer sem szálltunk ki. Kvettában szállást kerestünk magunknak egy *szamávátnak* vagy *moszafir kánának* nevezett helyen. A *szamávát* egyfajta vendégház, odabent hatalmas termekkel, az Irán felé tartó utazók itt pihennek meg, és itt keresnek vezető utjuk folytatásához. Mi három napig ki sem léptünk onnét. Anya beszélgetett az emberekkel, a hazautazását szervezte, de én ezt akkor még nem tudhattam. Nem

volt nehéz dolga. Sokkal egyszerűbb volt visszatérni Afganisztánba, mint eljönni onnan.

Én közben csak bolyongtam odabent, azon az ismeretlen helyen. Aztán a harmadik este anya elalvás előtt szorosán két kezébe fogta a fejem, és három dolgot mondott, melyeket semmiképp sem szabad megtennem, és még azt is mondta, hogy kívánjak valamit, teljes szívemből. Másnap reggel már nem feküdt ott mellettem a matracon, és amikor *káká* Rahimtól kérdezősködtem utána, akkor ő, a Kgazi *szamávát* tulajdonosa azt felelte, hogy anya hazament az öcsémhez és a nővéremhez. Amikor ezt megtudtam, egy sarokba kuporodtam, két szék közé, le a földre, és az járt a fejemben, hogy gondolkodnom kellene, és az már nagy dolog, ha az ember tudatában van annak, hogy gondolkodnia kell, ahogyan a tanítóm mondogatta folyton. Csakhogy nem találtam gondolatokat a fejemben, valami erős fény elvakított, nem láttam semmit, mintha a napba néztem volna.

Amikor a fény kihunyt, felgyúltak az utcán a lámpák.